

## PURCHARDI

## CARMEN

## DE GESTIS WITIGOWONIS ABBATIS,

(Apud Pertz, *Monumento Germaniæ historica*, Script. tom. IV, pag. 621.)

## AEMONITIO PRÆVIA.

Witigowo (1) abbas Augiæ divitis post Ruodmannum, Sangallensibus infestum, annis 985-997 præfuit (2). Cujus domi forisque gesta Purchart monachus ex decreto Patrum Augiensium scribenda suscepit, et anno 993 aut 994, incepta atque ad hoc tempus usque perducta anno demum 996, continuatione auxit, qua iter Ottonis III Romanum verbo attigit. Liber, sub forma dialogi inter Poetam et Augiam versibus hexametris scriptus, curas abbatis in colligendis bonis monasterii dispersis, in construendis adornandisque ecclesiis, recenset, itinera ejus in obsequio regis facta et iter Romanum leviter perstringit, et privilegia inde reportata memorat. Versus quisque, quemadmodum supra in Hrotsuithæ operibus vidimus, duabus partibus constat, in eundem sero (3) sonum exeuntibus.

Codex unicus ex monasterio Augiæ divitis bibliothecæ Carlsruhanæ illatus, referente socio doctissimo et de re nostra optime merito v. cl. Molter, consiliario intimo et bibliothecæ præfecto, nobis in-

notuit (4), et serenissimi principis, Leopoldi Magni Ducis Badensis, jussu flagitanti mihi transmissus, jam editione nostra exprimetur. Est membranaceus in 4<sup>to</sup> autographus, manu sæculi x exeuntis exaratus, ab auctore ipso hinc inde correctus, et calamo paulo graciliori ad finem perductus. Habetur carmen in codice n. CCV, olim signato, foll. 71-84. Post Alcuini quæstiones in Genesim et Capitula propositionum ad acuendos juvenes, atque interpretationem parabolarum Salomonis præcedit, cujus primæ paginæ partem adversam explet; sed libro pauca ante sæcula denuo compacto ordo paginarum turbatus est, ita ut quæ hodie numeris 71, 72, 73, 84, continuis male signantur, ut sententiarum ratio indicat, numeris 71, 73, 79, 80, 81, 82, 77, 78, 73, 74, 75, 76, 83, 84, signandæ sint; quarum quidem 71-78 quaternionem, 79-82 duernionem efficiunt, 83 dimidiata est, 84 parte aversa Parabolarum initium exhibet. Jam, justo ordine restituto, poetam nostrum audiamus.

## DE GESTIS WITIGOWONIS ABBATIS.

Reverentissimo Augiensium Patrum senatui, spiritali vitam in Christi dilectione possidenti, Purchart, juxta tantæ sublimitatis velle se ut inferiorem in omnibus obedire.

«Cum totius fons sapientiæ videatur derivatim e vestri cordium fluentis emanare, atque virentia præla vestrorum secundum apostolicam regenerationem filiorum indaganter irrigare, miror, cur me horum omnium stolidissimum, qui nec flosculo exarescentis feni ulla ratione possum comparari, ad tam sublime opus scribendum sicut in sequentibus apparet eligere dignaremini. Sed me ut existimo scire, vestra paternitas, semper pietatis visceribus redundans, doluit me somno pigritiæ deditum imis incumbere, ac numquam ad aliorum matura studia me ipsum provocando erigere; ac ob id, ut credo, non pro idoneæ artis peritia, sed ut otio vacanti alicujus operis preberentur medicamina, injuncta est mihi a vobis sequentium rerum ad explicandam seriem, licet herilis, mihi tamen minus diserto im-

possibilis obœdientia. Scripsi enim, vestra coactus jussione, quando cepit, vel quomodo dominus noster venerabilis abbas Witigowo virtutum studiis in hac floruit potestate, quomodo etiam in suæ prelationis initio prædia nostra, tempore Ruodmanni abbatis captivata pace, ab invasoribus direpta penitusque vastata, in integrum acquirendo restituit, et quanto ardore in servitio Dei flagrans, ad ipsa divina officia celebranda qualia vel quanta æcclesiarum templa in quibusdam ad nos pertinentibus locis constituit, suisque de rebus opulentissime dotavit. Quid enim per decem annos hujus jam prelationis regimen subeundo in hoc loco fecerit sub æcclesiarum structuris, et in variis diversi operis arcuum columnarumque celaturis, in altaribus quoque et in crucibus auro atque argento fabrefactis, illis quippe preciosis monilibus mira gemmarum textura insertis, non pretermittit intactum stilus hæc omnia scribentis. Et quod per singulos annos fecisse probatur, in uniuscujusque operis consummatione

## NOTÆ.

(1) Witigo vocatur in catalogo abbatum Augiensium, SS. II, 38.

(2) Herm. Contr.

(3) Nam o. g. *felix et fidelis, opibus et beatus, faceret et notarent, laudes et clemens, refers et me-*

*rens sibi non plane respondent.*

(4) Archiv II, 393. — Ex Egonis libro De viris illustribus Augiæ divitis cap. 24, laudat nostrum Neugart in episc. Constantiensi I, p. 321, nec tamen poema ipse vidit.

singulariter declaratur. Igitur sub quadam appellatione loci personam feci meis assertionibus occurrere; scribensque sub exametris versibus in primum currentibus, omnia studui, Deo adjuvante, vestrisque orationibus, sine teus perficere. — Sed quia vestro, Patres reverentissimi, alligatus imperio, licet me per nullum utilitatis incrementum sciam subsistere, et tamen conatus sim me ad ea quasi audacter objicere, quæ etiam alii fortioris

ingenii expavescendo neglexere, rogo, ut in tantum audacibus ceptis non superbam æstimationem meæ protervitas, sed potius intueri velitis mei humillimam<sup>1</sup> intentionem obœdientis. Si qua etiam reprehensio, quam multam esse non nego, latitantis vitii in hoc opusculo a vobis possit videri, hanc, ne offendiculo fiat vera cognoscere volentibus, latentem emendare dignamini<sup>2</sup>. »

INCIPIT HIC TEXTUS PER DICTA POETICA SCRIPTUS.  
FLOREAT IN QUANTIS ORNATIBUS AUGIA FELIX  
HAC IN STRUCTURA, QUAM FECIT NOBILIS ABBA  
DANS STUDIUM CHRISTO, QUI NOMEN HABET WITIGOWO.

POETA<sup>3</sup>

Inquisita refer, quid plores, Augia mater,  
Auctrix cunctorum, Domino donante, bonorum;  
Vertice crispantes aut quid divellere crines  
Tu conare, genas aut dilaniare tenellas?  
5 Quidve rigans lacrimis malas residere videris,  
Vultu summisso, veluti sub carceris antro?  
Quid pia mater, habes, quod sic tua tempora  
[desles,  
Aureolæ<sup>4</sup> pacis semper vernantia ramis?  
An donis Domini vis sic ingrata videri,  
10 Anne recordaris niteas quo stemmate lucis?  
Ipse tibi talem quoniam concessit honorem,  
Semet in orbe locus de quo non jactitat ullus.  
Nam pietate sua sic disponente, remota  
Omnibus e terris, spetiali pace quiescis,  
15 Libertate potens, terrena negotia spernens,  
Soliis Domini tantum sociaris amori,  
Quod libertatis laus creditur esse perennis.  
Servitioque sacræ fervens devota Mariæ,  
Dignius in terris ejus thorus ipsa vocaris;  
20 Quod speciale decus tibi contulit ipsa benignus,  
Inspirata sacro genuit quem Pneumate Virgo.  
Cur non exultas, opibus quæ plena redundas?  
Quod super astra volat, quicquid maris unda  
[ministrat,  
Sic quid gignit humus, tuis<sup>5</sup> suppeditatur in usus.

AUGIA.

25 Fili, quid loqueris? puer es, puerilia dicis.  
Quid me vexari luctu mentiris inani?  
Cum me despiciat<sup>6</sup> sponsus solamque relinquat,<sup>D</sup>  
Acsi captivam, nullo solamine fultam.

POETA.

30 Ut mos est puero si nunc puerilia dico,  
Est mihi dicendum, nulla ratione silendum,  
Numquam femineis credi debere querelis;  
Sed de quo sperni videaris prode roganti.

AUGIA.

Credo, tui cordis non est presumptio talis:  
Nescio sed cujus solamine tutus alius,

B 35 Blasphemias audes me contra mittere voces.  
Non tamen hoc miror, cum sponso sprete re-  
[linquor,  
Me vilem precii retinent quo iudice cuncti.  
Sed non sum vanis mulier clamosa querelis,  
Perfectæ fidei volo qui<sup>7</sup> succumbere legi,  
40 Pulcher apostolico quam laudat dogmate sermo  
Dicens: « Vir talis qui non datur esse fidelis,  
Debet salvari fretus muliere fideli (5). »  
Et veniet tempus quando devictus amicus  
Languet amore meo; remeat, stabilisque ma-  
[nendo  
45 Congaudendo suæ sua tollit gaudia sponsæ.  
Tuque tui similes, post fœdera tanta, calones,  
Non estis ausi me voce lacescere turpi.

POETA.

50 Qui sub jure tuo servili compede vivo,  
Debeo, si merui, te precipiente feriri;  
Nam decet ut propriis dicionibus ipsa fruaris,  
Atque regenda regas tu, non aliena potestas.

AUGIA.

Non aliena mihi possunt hæc jura videri,  
In quibus ipsa potens sum sponsi sceptrum ca-  
[pescens,  
Tantum si stabilem mecum retinere valerem  
Hunc preceptorem, virtutum flore nitentem,  
Qui mihi totus amor sacer et moderaminis auctor  
Claret, propterea sine quo non est mihi vita;  
Nam silis igne pio magis uror cumque bibendo.

POETA.

60 Cum stulte fuis a me sis lesa loquelis,  
Territus inde meus cœpit decrescere sensus,  
Ac ad quæ loqueris mihi surdo non patet auris.  
Fac, rogo, quapropter, tibi quod sapientia mater  
Suadendo jubeat, sonti tua dextera parcat;  
In veniæ donis mihi sit correptio dulcis.

AUGIA.

65 Esto securus, quoniam patientia virtus  
Me docuit veræ<sup>8</sup> convitia spernere queque;  
Rebus in adversis nec abessent prospera<sup>9</sup> mentis,

#### VARIÆ LECTIONES.

<sup>1</sup> humillam c. <sup>2</sup> *fnis paginæ 71. Pagina sequenti pietura ostendit quomodo « rusticus poeta » terræ prostratus Augiam alloquitur, pæesente S. Maria V. cum infante Christo, adstantibus Witigowone abbate et S. Firminio episcopo; tum pergit: Incipit, etc.* <sup>3</sup> vox deest. <sup>4</sup> Aureolæ deleta a c. <sup>5</sup> i. e. lui. <sup>6</sup> ita c. distinguit. <sup>7</sup> ita c. <sup>8</sup> i. e. vero. <sup>9</sup> prosera c.

#### NOTÆ.

(5) I Cor. vii, 14.

- Si sponsus solum vellet sibi vivere mecum A  
Continuus, stabilis, nusquam pergendo localis.
- POETA.
- 70 De pietate tua confidens, optima domna,  
Ex his quæ dixi veniam me posse mereri,  
Quæ nunc ignoro de te perquirere tempto.  
Dic mihi, Ruodmanni pest funera, patris amandi,  
Qui diversorum tibi dotes auxit honorum,
- 75 Sed pro morte sua viduatis vestibus usa,  
Quid sit quod thalamis iterum sociata fruaris,  
Quis vel quantus erit, quem sic tuus ignis  
[adurit,  
Aut quando tædas celebrasti dic, rogo, tantas?  
Quæ sic obscuræ me tunc tenuere latebre,
- 80 Quod non me tantis licitum fuit adfore festis ?
- AUGIA.
- Hæc si nosse velis, penetrare revisere mentis  
Te jubeo ; pateat tibi quod mea dictio firmat.  
Quod me conjugis iterato fœdere cernis  
Innexam, vita postquam privabar amata
- 85 Ruodmanni patris, mihi qui largitor honoris  
Augebat dotes sub gaza divite pollens,  
Ut ne mireris per dicta futura moneris.  
Nam me cum solam, nullo custode, relictam  
Sentirent homines sub iniqua peste latentes,
- 90 In me, nullus erat quia vindex, arma movebant,  
Rebus me patriis, eversis funditus arvis,  
Privantes, tractu sub predæ, flebile dictu !  
Æquabatque solo me sternens dira cupido  
Illorum, quondam cæli super astra levatam.
- 95 Ambicione pari nec non in pectore capti,  
Predia sub scripto mihi tradita tempore prisco.  
Nil sibi justiciæ servantes, obtinere.  
Talibus in furiis impune furentibus illis,  
Sedi deplorans, pectus manibusque cruentans;
- 100 Nam fuit augmentum luctus geminata malorum  
Sors, funus patris, funestaque preda latronis.  
Sed tamen e tanto tractabam plurima damno.  
Inter tot casus defensor cum mihi nullus  
Staret, quo talem possem superare laborem.
- 105 Devenere mei turbato corde coloni  
Acciti de me <sup>10</sup>, mihi consiliumque dedere  
Utile, quod signis ratio firmabat apertis.  
Nostrum communem nam me replicante labo-  
[rem, D
- Illorumque mei per casus damna videri :
- 110 Mater consiliis, dicebant, utere nostris.  
Exagitent lites si te bellique furores,  
Nec tibi nec nobis nullius summa salutis  
Adsit, fautoris nec spes solatia dantis,  
Te magis obtamus, quod honestius esse probamus,
- 115 Huic desponsari, cujus ditione tueri  
Possis, raptori maneat quam pastus hianti  
Res etiam nostræ cujus munimine salvæ  
Tutentur nobis sub pacis flore prioris.  
Hunc ego conquirens, has cœpi promere voces:
- 120 Dicite, filii, si vir queat unus haberi
- Inventus, mundo qui conversetur in isto,  
Talis vel tantus, virtutibus undique septus,  
Ut pacem capiam, cui certo fœdere nubam,  
Alque fugans hostes nobis hucusque nocentes,*
- 125 *Robur virtutis sponsi gerat ipse prioris.*  
Tunc monstrabatur, qui nunc superesse videtur,  
Vir magni meriti, laudamine congruus omni,  
Christo dilectus, domnus Witigowo vocatus,  
Utilis in lingua, cui sancta sophya magistra.
- 130 *Fecerat hunc omni doctorem celitus orbi,  
Et bona quæ verbis docet, hæc colit omnia factis.*  
Nullius plectrum linguæ, non organa vocum,  
Nec quæ de factis resonat scriptura beatis,  
Enarrare valet pietas quam maxima constet
- 135 *Huic domino patri, qui templum Pneumatis almi  
Factus, divinæ sedes est atque sophiæ.*  
Hinc quoque consilii capiens munimina tanti,  
Per regale datum, per pontificumque senatum,  
Talibus electo meritis sum tradita sponso,
- 140 *Qui decus omne mihi retulit mox dote recenti;*  
Ejus quin totum sub dextro jure sinistrum  
Deficiens, in me nullam vim posset habere,  
Ipse domi mecum si vellet vivere tantum,  
Ut jam precinui, cessans hinc inde vagari.
- POETA.
- 145 *Quæ modo dicuntur de te, si firma probantur,  
Tristibus abjectis decet ut magis ipsa fruaris  
Læticia, munitor cujus manet iste senator,  
Tantas vel tales cujus fert actio laudes.*  
Sed quos flendo canis grandi gemituque revolvis
- 150 *Motus instabiles ejus gressusque vagantes,  
Ni fallor, credo, dubia nec mente recondo,  
Ejus pergentis non se res ducit inanis ;  
Tu, tam continuus quo tendat transitus ejus  
Dio inquirenti tantum ratione patenti,*
- 155 *Menteque qua vadit res protinus ipsa probabit*
- AUGIA.
- Pulsat sepe viam diverso tramite tritam  
Circumquaque vagus meus hic per devia sponsus.  
Sepius ad regem cursum tenet ecce frequentem;  
Quo per multorum morulas tardando dierum*
- 160 *Congaudet regi, quia collætatur et illi.*  
Nam cum doctiloquum sapientia conderet ipsum  
Dicitur os regis, populorum lingua salubris,  
Inter catholicas primas rutilando columnas;  
Regum rectores, comitum docet atque cohortes.
- 165 *Rege jubente, suis parent simul omnia dictis.*  
Contra velle suum se vertit nemo retrorsum;  
Esse manum regis nam plebs hunc predicat om-  
[nis.
- Taliter hic tardans, sceptris regalibus astans,  
Ecce domi sponsæ non vult memor esse relictæ.
- 170 *Tandem sceptrigeram cum tardus deserit aulam,  
Ad patriam rediens, demum venit alter ut hospes,  
Mansitat atque meis exosa mente sub alis  
Vix unam noctem, quod cogit transitus idem.*  
Hinc iterum votis capitur mens ire volentis,

## VARIE LECTIONES.

<sup>10</sup> ita c. distinguit.

175 Oret apostolicas ut prona mente lucernas ;  
 Ad persolvendum Romam vult visere votum.  
 Nilque moratur iter, veluti per tristia semper  
 Me paciens solitis post se clamare querelis.  
 Cursu continuo tardans hic tempore longo,  
 180 Clauso multorum remeat sub fine dierum :  
 Et veniens ad me, dicit : « Carissima, salve ! »  
 Hoc etiam dicto, dicit : « Celer inde valet ! »  
 Primo fitque Vale, quam signent oscula Salve.  
 Circuit hinc omnem variis discursibus orbem,  
 185 Caute prospiciens cujus sit cespitis hæres,  
 Invenit et de me se predia multa tenere.  
 Tunc faciendo moras, sedet illic rite gubernans  
 Omne quod est fractum dinoscitur atque solu-  
 [tum,  
 Sedes desertas destructaque lecta reformans. B  
 190 Colligit et fructus generat quos herbida tellus,  
 Nolens incultæ <sup>11</sup> sine fructu rura jacere.  
 Dives possessis ita semper gaudet in arvis ;  
 Ex quorum sumptu desudat divite cultu  
 Pervigil, æcclesias Domini sub honore dicatas  
 195 Gemmis ornari varium per stemma metalli,  
 Et per structuram studet has augere politas ;  
 Cujus opus studii tibi paucis intimo, filii. [tor,  
 Purchardus ductor (6), summæ probitatis ama-  
 Regalem fiscum, Sleithem <sup>12</sup> cognomine dictum,  
 200 Ad laudem matris nobis dedit Omnicreantis,  
 Sic tamen hunc tribuens, post ejus vivere <sup>13</sup>  
 [presens  
 Conjugis atque suæ post nostrum dixerat esse.  
 Tunc stetit hic multos sine nostris usibus annos ; C  
 Nam postquam vitæ finem dux clauserat ipse,  
 205 Juxta condictum conjux (7) possederat illam,  
 Quæ post hunc multis in mundo vixerat annis.  
 At quando domini, superest qui, jura subivi,  
 Congruit ut donis promptus servivil in amplis  
 Matronæ tali regali stripefluenti,  
 210 Quod gessit studio sperans de fœnore tanto,  
 Quatinus hæc eadem flaglando <sup>14</sup> sic per amo-  
 [rem  
 Hunc sibi continuo sociaret fœdere firmo.  
 Et devicta suis per dona monentia votis,  
 In sua jura locum propriæ <sup>15</sup> dedit ante notatum  
 215 Plurima quid refero ? Confestim venerat illo,  
 Mænibus et cunctis noviter doctæque paratis,  
 In partes varias quæ solverat ipsa vetustas, D  
 Edibus æcclesiam genuit censuque neglectam.  
 Quam circumcingens et fundum lacius augens,  
 220 Fecit opus clarum, Domino pernobile templum,  
 Adjungens omnem qui congruit, ecce decorem,  
 Rebus et ipsius nunc æcclesiasticus usus  
 Sufficit ecce loco ; laudetur Christus in illo.  
 Est alterque pagus noster Funginga vocatus,  
 225 Pulcher in aspectu, sub cultus fertilis usu,  
 Quem dedit in primis mihi certo fœdere dotis

A Me sed adhuc teneram cum primo flore puellam  
 Presul Pirminius cepisset amare beatus,  
 Norma justitiæ sub sobrietatis amore ;  
 230 Hunc Witigowo meus pro cujus (8) amore ma-  
 [ritus  
 Diligit in tantum, ni fallor protinus ipsum  
 Ut mihi preferret, si res fortunaque vellet ;  
 Præcinui deflens nam me velut ante relinquens,  
 Perdurare loco non semper cessat in illo.  
 235 Ac ibi cum modicum spectaret stare sacellum,  
 Quod signum tituli vox clamat garrula vulgi  
 Presulis ob meritum venerandi, qui dedit illum,  
 Esset ut ad munus mihi dotis in ordine primus,  
 Has minimas ædes ex cunctis partibus augens  
 240 Alte constructum perfecit nobile templum.  
 Per girumque loci faciens habitacula claustrum,  
 Adjunxit cellas Domino famulantibus aptas,  
 Hic ut securi vivant sine turbine mundi,  
 Addens ex opibus quæcumque poposcerat usus,  
 245 Tale monasterium Christi sub honore dicatum  
 Iste meus studio patravit vir Witigowo.  
 Est tamen hoc operum tenuis velut umbra suo-  
 [rum,  
 Nam graviora quidem perterrent quemque lo-  
 [quentem  
 Sit quamvis sapiens, his est tractatibus expers.  
 250 Finibus in multis, qua latus tenditur orbis,  
 Servitium Domini celebratur corde fideli  
 In sacris domibus, quas fœcerat ipse benignus.

POETA.

Mater, mira refers muliebri pectore merens.  
 Gaudia lætitiæ tibi tergant vivere triste ;  
 255 Convenit hoc potius sub patris laudibus hu-  
 [jus.  
 Id non contemptus, sed honor tibi dicitur au-  
 [ctus.  
 Intendit recte regum secreta tenere,  
 Ut sit principibus parliter perfectus amicus ;  
 Inde potens vere tuus est defensor ubique.  
 260 Dic, regificis umquam solamina donis  
 Ille tibi ferret, quando de rege rediret.

AUGIA.

Pre tulerat certe ; non est mihi posse negare.  
 Nam testamentum quod per regale sigillum  
 Munitum fuerat, dudum redeundo ferebat,  
 265 In quo libertas mea firmaturque potestas.

POETA.

Per quæ debet ei dare grates contio nostri ;  
 Nam sunt communis liberrima scripta salutis.  
 Hoc ad gaudendum, non tristi more dolendum  
 Te, rogo, commoveat quia sic tua sceptrum co-  
 [ruscant.  
 270 Dic et, apostolicos cum viseret ille patronos  
 Romæ, post reditum tibi ferret quale dativum.

## VARIÆ LECTIONES.

<sup>11</sup> i. e. inculte. <sup>12</sup> in marg. Schleytem manu sec. XVI. <sup>13</sup> i. e. vitam. <sup>14</sup> ita c. <sup>15</sup> i. e. proprie.

## NOTÆ.

(6) Dux Alamanniæ.  
 (7) Hadawiga.

(8) Pirminii.

## AUGIA.

Quod dedit ipse mihi, licet essem pectore tristi,  
Tale fuit donum, quo non preciosius ullum;  
In quo ponendo spem, nulla pericla pavesco:  
275 Vas crystallinum, Christi de sanguine plenum.

## POETA.

Dico lætanter: Gaude nunc, Augia mater,  
Munere pro tali, cum sis felicior omni  
Mundo; quam felix est et tuus ille fidelis,  
Subtilis talem tibi cui conjunxit honorem,  
280 In quo, domna, valesculparum tergere sordes,  
Hostes ac gemini tibi non sunt, crede, timendi.  
Et reliquis opibus si te pater ipse beatus  
Non claram faceret, tamen hæc data dona no-

[tarent,

Ut præcessores meritis precelleret omnes.

285 Tantorum laudes operum, Deus accipe clemens!  
Nam quod in his canitur tua gloria lausque pro-

[batur,

Es qui per patrem dignatus mittere talem  
Augensi matri, quo plaudant munere nati.  
Nobis alternis est sermo sed quia dictis,

290 Horum templorum structuram, quæso, tuorum  
Ad laudem Domini quis fecerit, ede roganti.  
Pingitur astrorum vario velut ordine cælum,  
Sic redimita tuis stellaris et ipsa sacellis.

Hoc decus esse tibi nec prisco tempore vidi,

295 Cum pater in mundo Ruodmannus vixerat isto,  
Quamvis et ipsius stares ditissima rebus.

Mænia tanta virum peragi sic posse per unum,  
300 Miror, bis quinque tam parvi temporis annis,  
Ex obitu numerus quos ordine continet ejus.

In meliora locum mutavit quis, rogo, totum  
Hunc pulchre renovans gemmisque micantibus  
[ornans?

## AUGIA.

Pulchrius ut cernis quod fulget in ædibus istis,  
Hoc totum fecit, modo qui proximus hæsit.

Nam velut ipse canis, domini de morte prioris  
305 Ascendit decimum nunc orbita solis in annum,  
Quos me prædoctæ<sup>16</sup> Witigowo rexerat iste.

Ac ut precinui, licet hunc illucque vagari  
Numquam cessaret, mihi rarus semper et esset,  
Impigre nullum tamen intermiserat annum,

310 Hunc operis facto quin claudere vellet in uno;  
Et quando cepit vel quando cepta peregit,  
Nunc tibi colloquiis a me monstratur apertis.

Cæperat in primo mihi cum dominarier an-  
[no (985).

Est (9) latu: æcclesiæ levum genitricis ad almæ,

315 Fundans eximium devota mente sacellum,  
Quod Januarii voluit sub honore dicari,  
Cælestis patriæ quem fecit amore subire  
Palmam martyrii victrix confessio<sup>17</sup> Christi  
In quo dispositis divinis cultibus aris,

A 320 Una beate tibi protomartyr, Stephane, Christi  
Est erecta, preces ut clemens ipse receptes,  
Quas devotorum tibi fundit contio fratrum  
Altera, Laurenti, tibi cernitur atque dicari,  
Tu simul ut votis te rite precantibus adsis,

325 In medio quarum Witigowo, norma bonorum.  
Erexit celsam studiis ferventibus aram,  
Hanc ornans tabula gemmis auroque parata  
Qua Januarii concluderat ossa beati.  
In tali primum studio perduxerat annum.

330 Voces omnigenæ dicant: Tibi gloria, Christe!<sup>(118)</sup>  
Ut cursus anni tunc advenere secundi (986),  
Divini cultus non immemor ille beatus,  
Pulchre formatam cepit fundare capellam,  
Porta monasterii qua pandit pervia claustrum,

B 335 Omnibus aggressum demonstrans atque regres-  
[sum

Quam sub Pirminii sacravit honore beati,  
Qui pastor primo me rexit amore paterno.  
Inde morans operi nil, junxit mœnia claustrum,  
Hic ubi circuitus fuerat non rite peractus,

340 Ilac Januarii supera de parte beati  
Culminis æcclesiæ, quem tum perfecerat ipse,  
Atque gradus savo fecit post ista polito,  
Scanditur æcclesiæ per quos ad limina portæ.  
Picta manet muro necnon Genitricis imago,

345 In gremio Christum gestantis, pignus amorum,  
Quam graduum fratres proni super alta jacentes  
Orando tangunt, ac sancta per oscula lambunt.

C At latus ac dextrum signat pictura beatum  
Evangelistam Marcum, faciemque decoram

350 Fert Januarius levo sub margine pictus,  
Orat quos ambos devotio nostra patronos;  
Pingi quos ideo voluit domnus Witigowo,  
Ut defensores defendant undique tales  
Nos ex insidiis his adversantibus hostis.

355 Jusserat et totum pictores pingere claustrum;  
Sunt illæ tabulæ quæ per laquearia pictæ,  
Signantes patrum facti monumenta priorum;  
Vivere quod bellis, quæ conversatio pacis  
Illis tunc fuerat, totum pictura figurat

360 Introitum claustrum, quem verbis ante notavi,  
Sub forma patrum jussit variare meorum,  
Quos mihi prelatos fecit prelatio dignos,  
In quocumque loco soliti sunt cernere primo  
Qui veniunt templum Domino sit quale para-  
[tum:

365 « Tu (10) quoque vilescis tanti privata decoris,  
Un non una tibi domus est, quæ possit haberi  
Apta ministerio Christi, popularis et ordo.  
Necteneat spatium, sub quo glomeretur in unum  
Juxta quod possum, nunc est mihi velle beni-  
[gnum:

370 Structuræ veteri, modo pars quæ tota sacelli  
Constat, adæquatos forma conjungere muros

## VARIÆ LECTIONES.

<sup>16</sup> *i. e.* prædocte, <sup>17</sup> confessio *c.* <sup>18</sup> numeris anni exeuntis ab auctore in margine scriptus est

## NOTÆ.

(9) Scil. Witigowo.

(10), Witigowo Augiam alloquitur.

- Æqualis spatii junctura circiter omni ;  
Fiat obumbratum pariter tectumque per unum  
Illud opus nostrum, superest et quod modo  
[priscum,  
375 Et sic æcclesiæ firmemus culmina magnæ. »  
Gaudia tunc animo fateor me promere leto,  
Ejus quod dulci verbo me contigit uti ;  
Mecum nam raro verbum permusitat ullum.—  
« Gratia, domne, tibi ! tum flexo poplite dixi,  
380 Miro qui cultu rerum varioque paratu  
Me decus esse facis diversis partibus orbis.  
Omnia quæ placeant, tibi quod sapientia pandat,  
Fac, rogo, fac gaudens, ex ipsis nulla relin-  
[quens. » —  
Plurima quid refero nimium jam tarda loquen-  
[do ? B
- 385 Omnia quæ dixit, tribus annis ipse peregit,  
Æquali forma faciens compage venusta  
Tale Deo templum, quo non spatiosius ullum.  
Omni structura diverso stemmate fulta,  
Ut dominus voluit, festinans ipse paravit  
390 Huic arcus camyros (11) et subdidit undique  
[sculptos  
Gipso, sub variis et verno flore figuris.  
Fecerat hos sectas et sustentare columnas  
Pulchræ de saxis distinctis atque politis.  
Tunc opus omne quidem cum perduxisset ad  
[unguem,  
395 Læticia grandi templum sollemne dicari  
Fecerat in sanctæ devotus honore Mariæ,  
Virgineique chori, pro nobis in prece proni,  
Et sub apostolicis Petri Paulique coronis.  
Largitor studii talis tibi, Christe <sup>19</sup>, volenti  
400 Jura potestatis sex talite indidit annis (vñ).  
Mox ut septeni devenit circulus anni (991),  
Alius arrectam sursum construxerat aulam,  
Sancte, dicata tibi, Michahel <sup>20</sup> archangele  
[Christi,  
Quæ micat Otmaro pulchræ pariterque beato.  
405 Quam per utrumque latus firmaverat ille beni-  
[gnus  
Cum turri gemina, tereti sub imagine facta,  
Fornicibus curvis per circuitumque reductis,  
Ad quas ascensum monstrat gradus esse supi-  
[num. D
- Has inter, pretii mercatus pondere magni,  
410 Cymbala signorum suspendit dulce <sup>21</sup> sonantum.  
Ante domus sanctæ limen post ista Mariæ  
Excoluit pulchrum, parvi licet æquoris, hortum.  
Quem cingens muris ac arcibus undique curvis,  
Fecit terrestrem paradysum luce micantem,  
415 Qua longe splendet templi decus atque relucet,  
Huc adventanti nova dans spectacula plebi.
- Hujus in æcclesiæ medio, quam fecit et ipse,  
In gradibus positam sublimem sustulit aram,  
Fronte sub adversa quæ respicit ostia contra,  
420 Ut mos est, tabulam cui tunc prefecerat unam  
Fulgentem solidis auri de mole talentis.  
Per cujus medium speculum patet ecce serenum,  
Quod pariter viridis vitrei manet atque coloris,  
In quo quisque suum valet apte cernere vultum.  
425 Si quis in æcclesiam graditur vel pervius ipsam  
Coram se pronus, naturæ poscit ut usus,  
Ecce retro positum rutilat spectabile totum.  
Talibus in studiis me sic senioris amanti  
Hoc pergrande decus se clausit septimus an-  
[nus. (vii.)  
430 Auctor tantorum tibi sit laus, Christe <sup>22</sup>, bono-  
rum !  
Ut sol octavi metam tunc voverat anni (992),  
Hoc paradisyaco coram fundaverat horto  
Æcclesiam sancti præpulcræ Bartholomei,  
Atque salutiferum juxta sacraia templum  
435 Fecit, Herasme <sup>23</sup>, tibi, simul et tibi, martyr  
[Heracli <sup>24</sup>.  
Hoc statuit causam dominus Witigowo per istam.  
Ædibus in sacris præfulgens ut locus omnis  
Esset confugium, spes, tata salusque præcan-  
[tum,  
Illorum sordes ut Christus diluat omnes,  
440 Sanctorum meritis intervenientibus ipsis,  
Nomen per quorum micat unumquodque sa-  
[cellum.  
C  
Sic ex octavo florens virtutibus anno (viii)  
Ascendit nonum (993), quem cepit ducere to-  
[tum,  
Ornans aureolis altaria singula gemmis.  
445 Ante, Maria, tuam, virgo prænobilis, aram  
Una sub ascensu graduum miranda paratu,  
Gemmis ac auro vestita nitescit ab illo.  
Fecit et argenti plectro tabulata parari,  
Cum quibus est laterum præcingens undique  
[textura,  
450 Aræ quem lecti speciei <sup>24</sup> circumtulit ipsi,  
Voceque de nostra Confessio dicitur alma.  
Hidria post ipsam Domini stans comminus aram,  
Qua fieri vinum fluxum præcepit aquosum,  
Orantum votis et adhuc fert dona salutis.  
455 Hinc iterum Marco gaudens altare beato  
Et simul in sanctæ Crucis unum fecit honore,  
Pulchræ quæ cocto vestivit funditus auro  
Et pinxit variæ <sup>25</sup> per gemmas atque monile.  
POETA <sup>26</sup>.  
Hujus de cura cum sis de stercore fulta,  
460 Dic potius, vitæ sibi sint ut tempora longæ.  
Talibus in votis appellans jura Tonantis.

## VARLÆ LECTIONES.

<sup>19</sup>—δ— xpe c. =o Christe. <sup>20</sup> addit. o e. <sup>21</sup> in loco raso. <sup>22</sup> o supra xpe — legitur ; o Christe. <sup>23</sup> o supra scripto. <sup>24</sup> ita c. i. e. specie, specie. <sup>25</sup> i. e. varie. <sup>26</sup> vox deest.

## NOTÆ.

(11) Id est, camyros, curvatos.

PATROL. CXXXIX.

Nam tibi cum patrem retinere licentia talem A  
 Constat, reginæ semper dominaris in arce ;  
 At, quod non fiat ! si te pius ille relinquat,  
 465 Turpis semper eris, velut est ancillula vilis.

## AUGIA.

Cum quis tristatur, qui captus mente tenetur,  
 Per consolantem sibi quærit habetque quie-  
 [tem ;  
 Sic ego, credo mihi, tua per solamina, fili,  
 Tristibus abjectis extollo gaudia mentis ;  
 470 Nam promissa tui firmat sententia veri.  
 Dum me norma regit senioris qui modo vivit,  
 Florent interea, stant firmiter et mea jura ;  
 Post hæc, ni fallor, capitis cum culmine pri-

Tanti, continuo vulgaris fabula flo,  
 475 Errans sicut ovis tergo prolapsa regentis.  
 Mecum propterea tua, fili 27, fundere vota  
 Da studium Christo, ne nos fortuna sinistro  
 Cum pede prosternat, nobis et gaudia demat  
 Tanti pastoris, pleni cælestis amoris !

480 Sancta Dei mater, Virgo, da vota frequenter  
 Nato, pro nobis, pro vita nosque regentis !  
 Ac omnes sancti, quorum sub honore dicari  
 Tempa Dei fecit, quæ circumquaque paravit,  
 Ejus apud Dominum memores sine fine per

485 Jura potestatis vernantia flore quietis  
 Adquirant illi, pro consolamine Christi ;  
 Et post depositam mortalis corporis umbram  
 Fiat eis socius cælesti sede locatus !  
 Hoc velit ipse Deus, qui constat trinus et

490 Ut Witigowo pater valeat jubeatque potenter,  
 Ac ipsius, Amen, vival per secula nomen !  
 Carminis 28 hic finem dat clausula, fertque quie-

Curæ scribentis, quia labilis est labor omnis  
 Premia sed semper stabunt sine fine potenter 29.

495 † Post, ut in undecimum venit feliciter annum,  
 Commissas animas æquo moderamine frenans,  
 Martyris æcclesiæ Christi sub honore dicatæ,  
 Est qui Pelagius, canit ut scriptura, vocatus,  
 Ædes inclusas ac arto limite septas,

500 Quas structura prius non congrua sustulit D  
 [intus,

Lumine quam nemo sapientum viderat æquo.  
 Dicens, hanc studiis fultam minus esse peritis,  
 Nunc sic informem pater instauraverat idem,  
 Æquans pulverem glomeratum pondus harenæ

505 Fecit honorificum spacioso margine templum.  
 Haud procul hinc domus est, regali stemmate  
 [fulgens,

Rebus et arte sua satis augustissima facta,

Ipsius augusti quoniam construxit honori.  
 Est nec multorum series revoluta dierum,  
 510 Hic quod cum primis, quod nutrit Suevia dulcis  
 [(996,

Ad Latium regem primus perduxerat orbem.  
 Illius hunc juri frenans terrore minaci.  
 Romulidas arces audenter et inde petentes  
 Milite cum multo, quem secum contulit illo,  
 515 Accumulans acies latæ fuit imperiales.  
 Dicebant Itali subita formidine læsi :  
 Tantæ virtutis quem vos hunc esse putatis ?  
 Isti sceptrigero non contradicere nemo  
 Debet, qui tantas hominum veit 30; ecce co-

520 Hoc ut dixerunt, alii responsa dederunt :  
 B Quam docet atque regit, nobis hunc Augia misit ;  
 Suevorum primas erit hic simul aureus abbas,  
 Utilitas nostri manet hoc, famulemur ut illi.  
 Romani proceres tunc se sua cunctaque dan-

525 Regi cæsaream mox imposuere coronam ;  
 Cæsar et augustus post hac est ille vocatus.  
 His ita transactis remeavit pastor herilis  
 Ad gremium sponsæ, recreans sua membra  
 [quiete (ix)

Quis vel quantus erit, pietas sua rite pro-

530 Quam si scire velis nunc auribus ebibe cordis.  
 Vivit enim caste, gemino succensus amore,  
 Ac evangelico munitus corde sigillo.

Serpentem nivea fovet absque timore columba,  
 Omnis et invidiæ fugit illum pallor ubique.

535 Jurgia semper odit, tranquilla silentia poscit ;  
 Sed velut exemplis res est bene cognita multis,  
 Gloria justorum, furor est ac ira malorum !  
 Hunc ita temptari patitur permissio Christi  
 Rebus in adversis, minima sed parte nocivis.

540 Nam cum per damnum tulerit quid mente mo-

Armatum telis quæ dat patientia fortis.  
 Invocat atque Deum, redimit qui protinus  
 [illum.

Sæpius hunc tanto vidi fluitare periclo,  
 Ut manus hostilis caneret cum voce jocantis :

545 Qui sapias gaude ! miser est jam perditus ille,  
 Hostibus et lætis, fit luctus amarus amicis !

Interea Domino clamans de pectore prompto,  
 Omnia sustinuit, secum patienter et egit.

Post modicum Dominus venit, fit et iste re-

[demptus ;

550 Gloria venit ei, mox erubere superbi.  
 Hic est de numero patientum damna beato,  
 Cum Domino quorum sunt regna beata po-

[lorum.

## VARIÆ LECTIONES.

27 o supra scripto. 28 Versus hi tres rubro colore scripti sunt. 29 Hinc alia manu sed ejusdem ævi pergitur  
 30 i. e. vehit.